

Ústav anglického jazyka a didaktiky

nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1

tel. 221619277

Dagmar Hanzlíková: Perceptual evaluation of rhythmic features in Czech English. Bakalářská práce, Ústav anglického jazyka a didaktiky, FF UK, září 2013
Oponentský osudek

Bakalářská práce Dagmar Hanzlíkové je originální experimentální studie, která v laboratorních podmínkách zkoumá percepční efekt rytmických rysů (české) angličtiny na posuzovatele (charakteristik) daného mluvčího. Práce je standardně vybavena. Dělí se na část teoretickou (pojednávající o psychologii osobnosti, o angličtině nerodilých mluvčích a výzkumu řečového rytmu) a část výzkumnou, ve které je prezentována metodologie (materiály, subjekty a metody výzkumu) a výsledky s diskusí a závěry. Doplnující informace, velmi důležité pro představu o tom, jak testy vypadaly, obsahuje Příloha.

Jádrem práce je výzkumný projekt, který lze zjednodušeně popsat takto: u 12 vyextrahovaných větných úseků řeči byl pozměněn časový průběh a intonace u vokálních elementů, tj. ke každému z těchto 12 segmentů (namluvených 4 českými mluvčími angličtiny a 4 Brity) byly vytvořeny 3 varianty, a to s modifikací časovou, intonační a časovou-intonační. Vzniklých 48 řečových segmentů bylo podle stanovených pravidel rozděleno do 4 bloků (každý je navíc doplněn o tři kontrolní segmenty) a ty byly prezentovány 20 českým posuzovatelům. Jejich úkolem bylo říci, do jaké míry si myslí, že daný segment navozuje dojem určité vlastnosti u mluvčího. Šlo o 4 vlastnosti charakterizované adjektivy *nervózní, dobrušedný, prosazující se a upřímný*. Každé z nich byly přiřazeny tři segmenty (na základě nezávislého předtestu s neupravenými segmenty), přičemž každý segment byl testován pouze na jednu vlastnost (různí mluvčí byli spojeni s různými vlastnostmi). Testování probíhalo dvěma způsoby. U dvou bloků byl respondentům předložen 15-ti položkový arch s adjektivy (čtyři opakující se adjektiva v různém pořadí). U dvou dalších bloků byla adjektiva nahrazena větnými parafrázemi (každé adjektivum třemi různými parafrázemi; např. *prosazující se – Tento člověk se nebojí obhajovat vlastní názor*). Ve svých odpovědích na jednotlivé položky (adjektiva, věty) měli respondenti možnost hodnotit svůj dojem na škále od „vůbec“ (--) až po „velmi“ (++) . Předpokládám, že zatímco plusové a minusové stupně škály vyjadřují míru, do jaké se respondentův dojem při poslechu segmentu (ne)ztotožňuje s danou vlastností, 0 na této škále znamená „nevím“.

Domnívám se, že nejslabší složkou práce je psychologická vsuvka o osobnostních rysech a že měla být vynechána. Především je to oblast, kterou autorka nezná (a nezdá se, že by ji konzultovala s psychologem). Projevuje se to na značně zjednodušujícím až naivním popisu vývoje psychologie osobnosti (Hippokratés jako „medical doctor“, Galénos jako „another psychologist“ atd.), který s prací nesouvisí. Navíc jde o problematiku dosti složitou a kontroverzní. Překvapilo mě, že autorka předkládá „nervozitu“ jako osobnostní rys. Považoval bych ji spíše za stav. Rozhodně nejde o povahový rys typu upřímnost atd. Bylo by myslím vhodnější usuzovat z projevu mluvčích na jejich aktuální rozpoložení a postoje než na osobnostní rysy. Chtít na základě tří vět bez kontextu vědět, zda mluvčí je dobrák, je problematické. Ovšem pominu-li, že „nervozita“ je jako trvalý rys osobnosti sporná, jako aktuální stav dává tento popis smysl. Podobně zachraňuje logiku výběru adjektiv fakt, že také asertivitu, upřímnost či dobrý úmysl lze chápat jako aktuální projevy (i neasertivní osoba se může projevit asertivně, většina z nás je občas upřímná atd.). Podstatné ale je, že k tomu, abychom našli čtyři adjektiva, na kterých se pět lidí shodne, že charakterizují dojem z projevu mluvčího, není třeba se odvolávat na psychologii.

Naopak tam, kde se autorka drží fonetiky/fonologie působí text velmi fundovaně. Dochází spíše k druhému extrému, totiž že čtenář nefonetik se občas v textu ztrácí, např. popisy měření rytmu řeči na str. 16-17 nejsou zcela transparentní (co se přesně myslí pojmy „vocalic/consonantal interval“, co je podstatou PVI atd.). Měl bych připomínku k umístění oddílu 2.4 Hypothesis: logicky spadá spíše do kapitoly 3 a měl by uzavírat popis experimentu a jeho přípravy, a nikoli teoretickou část. Velmi složitá je metodologie výzkumu, výběr materiálu, subjektů a koncepce testů. Možná i proto je popis testů poměrně

komplikovaný a ne vždy přehledný. Některé věci objasní až ukázka v Příloze. Teprve z ní se např. člověk doví, co se míní 7-bodovou škálou, ale i tak mi není zřejmé, jak na škále o 5 stupních (-- - 0 +++) vyznačovat 7 bodů. Dále mi není zcela jasné, jak byl proveden výběr adjektiv (str. 25-26) Vybíraly osoby zmíněných 5-10 adjektiv ze seznamu 366 adjektiv sestaveného Hřebíčkovou nebo byl z jejího seznamu vytvořen užší předvýběr adjektiv z každé skupiny? Jak byly korelovány vlastnosti a řečové segmenty?

Vzhledem k počtu faktorů ve hře (4+4 ne/rodilých mluvčích, 12 různých segmentů a jejich 3 modifikace, 4 adjektiva, jejich 12 parafrází atd.) je i vyhodnocování výsledků úměrně složité. Oceňuji užití statistických nástrojů k posouzení statistické významnosti zjištění (žádná procenta). Autorka se poctivě snaží vyhodnotit zjištěné údaje z nejrůznějších aspektů: celkový vliv modifikací na hodnocení, vliv národnosti mluvčích, vliv modifikací na hodnocení jednotlivých osobnostních rysů, vliv různých mluvčích, konzistence odpovědí, a komplexní korelace mezi osobnostními rysy, příslušnými segmenty (s modifikacemi) a národností mluvčích. Rozbor zjištění je kompetentní, i když není vždy snadné se v něm orientovat. Množství faktorů, které se na výsledcích podílejí, i samotný cíl zkoumání (korelace mezi subjektivním hodnocením percepčního efektu akustických parametrů) vedly zákonitě k tomu, že výsledky nejsou natolik jednoznačné, jak by si autorka asi přála. Nabízí se otázka, zda by jednodušší metodologie (např. jeden rodilý mluvčí, méně segmentů, pouze durativní a frekvenční modifikace, pouze dvě hodnotící adjektiva atd.) nebyla pro začátek vhodnější. Nicméně i tak studie prokázala, že rytmický (durativní) aspekt projevu se do určité míry promítl do hodnocení tří ze čtyř osobnostních rysů (zejm. „upřímnosti“), neprojevil se ovšem vůbec u rysu „dobrosrdečnosti“. (Intuitivně to dává smysl: dovedu si představit, že upřímný projev se od neupřímného akusticky liší, podobně asertivní od neasertivního, nervózní od klidného, ale nedovedu si představit akusticky příznakový „dobrosrdečný“ projev.)

Po formální stránce je práce zpracována pečlivě a přehledně. Pokud jde o jazykovou stránku, poněkud ji hyzdí dvě humorné chyby: označení číslic I, II, II atd., za „Greek“ (str. 11) a záměna slov *timbre* a *timber* (str. 12). Potíže autorce činí interpunkce u vztahných vět: velmi často se před nimi objevuje čárka tam, kde nemá být, a naopak, což patrně souvisí s nerozlišováním mezi restriktivními a nerestriktivními relativními větami. Někdy se projevuje menší formulační zkušenost (věta *First, a stereotyping, which he explains as that if*, str. 13), jindy není jasné, zda je neprůhlednost sdělení věcí formulace nebo obsahu (věta *For the process of perception ... to recognize a linguistic unit, a neural assembly ... has to perform an act of resonance ...* str. 15). Na druhé straně větší část textu je napsána pěkně, jen tu a tam s malými zaškobrtnutím. Čistě na okraj, slovo *data* (např. str. 10) je dnes častěji užíváno jako nepočitatelné substantivum se singulárovou shodou (podobně jako *information*). Velmi je nadužívána sekundární předložka *based on*.

Dílčí připomínky: str. 10: *1940's > the 1940; the individual in the society > in society; 13: discriminate against somebody; to apply on/onto > apply to; 27: to relief > to relieve; 33: As it can be seen > As can be seen; 43: appeared to be wider range of > a wider range of; 45: manipulation, the duration was not prominent enough > the manipulation of the duration?*

Hodnocení: Přes zmíněné výhrady k psychologickému exkurzu považuji práci za velmi zdařilou, byť možná zbytečně složitou. Cíl, který se klade, i volba prostředků k jeho dosažení jsou mimořádně ambiciózní (snad až neúměrně na bakalářskou úroveň). Nicméně autorka nesporně prokázala teoretickou vybavenost i schopnost náročný záměr zrealizovat po technické i jazykové stránce.

Závěr: Vzhledem k dílčím připomínkám a výhradám hodnotím práci předběžně jako velmi dobrou až výbornou. Předpokládám však, že průběh obhajoby rozhodne hodnocení ve prospěch známky výborné.

V Praze dne 2.9. 2013

prof. PhDr. Aleš Klégr

